

*“Tuinieren is
nu meer beeldhouwen”*

Het eerste jaar van het ‘ZaailingenPocketPark’

Tekst en foto's: Hans van Lunteren

Langs de rand van de Utrechtse Kokkenhoflaan lag een verwilderde plantenborder van een kleine hectare groot. In de beginjaren werd deze door bewoners goed onderhouden, maar langzamerhand verwilderde het en wilde de gemeente gras inzaaien. Daarop zochten bewoners contact met mij. Ik stelde voor om een Zaailingen-PocketPark te ontwikkelen, een boeiend experiment, anders dan de beheersvormen die we gewend zijn.

Een ZaailingenPocketPark kun je zien als een kleinschalig, natuurlijk landschapje in een stedelijke omgeving. Vuistregel is dat er zo min mogelijk wordt aangeplant maar dat zoveel mogelijk ruimte wordt gegeven aan spontaan opkomen- de zaailingen van bomen, heesters en bodemplanten, zodat deze met een minimale begeleiding en een afgestemd beheer tot ontwikkeling kunnen komen. Zo wordt de eigen dynamiek van de plek versterkt om uit te groeien tot een evenwichtige, groene plek en toevluchtsoord voor vogels en insecten. Doordat gebruik gemaakt wordt van het herstellend vermogen van de natuur en de aanwezige beplanting vraagt het

bijna geen financiële investering en relatief weinig onderhoud.

Vormgevend beheer

Het ZaailingenPocketPark wordt ‘vormgevend’ beheerd. Hieronder verstaan we dat de vorm niet van tevoren vaststaat maar geleidelijk gestalte krijgt door de keuzes die tijdens de werkzaamheden gemaakt worden. Daarbij is een scherp oog voor ‘natuur’ en gevoel voor de natuurlijke ontwikkeling nodig. Het werk bestaat voornamelijk uit maaien, plukken, wieden en snoeien. Een meer natuurlijke omgeving in de stad is gevoelig voor zwerfvuil. Het verwijderen is een belangrijk onderdeel van het onderhoud.

Begin van de werkzaamheden

Een kerngroepje van betrokken bewoners reageerde enthousiast en nieuwsgierig op het voorstel. Na akkoord van de gemeente konden we in februari van dit jaar aan de slag. De planning voor dit eerste jaar was om in vijf dagen verdeeld over het jaar het nodige onderhoud te verrichten. Later, als de grond en de vorm wat meer gestabiliseerd zijn, willen we dat terugbrengen naar drie à vier ochtenden.

Allereerst werd er opgeruimd.

Afgestorven plantresten werden gemaaid net als de vele braamscheuten tussen de heesters. Dood hout en hinderlijke, laaghangende takken werden gesnoeid. De meeste esdoornzaailingen werden in eerste instantie gespaard, en pas later geselecteerd. Al werkend begon zich een beeld af te tekenen hoe deze verwilderde groenstrook weer meer structuur zou kunnen krijgen.

Daarna werd de vorm van het gebied in grote lijnen in kaart gebracht. Aangegeven werd waar de open ruimtes en doorkijkjes komen en waar de groenstrook meer dicht

mag groeien. Vanaf het begin stond vast dat er een grasstrook (met gazonbeheer) langs het pad zou komen als contrast met het meer natuurlijke groen. Deze vorm werd meteen uitgezet voor de maaiers van de gemeente. Zo'n stevig contrast maakt duidelijk dat de overige begroeiing zo bedoeld is.

Plukken, maaien en snoeien

In juni en september werd er vooral geplukt, gemaaid en hier en daar wat gesnoeid. Planten die we wat meer in het zicht wilden hebben kregen meer ruimte. We gingen op zoek naar het spanningsveld tussen open en gesloten, hoog en laag, en tussen het natuurlijke en meer verzorgde groen. De ontwikkeling van het ZaailingenPocketPark zou je kunnen zien als een evoluerend 'ruimte maken', met ons werk maken we tevens ruimte voor de verdere ontwikkeling ervan. Het herstellend vermogen van de natuur

Phlomis russeliana (Foto: Sonja Kalee)

is er op gericht om alles weer dicht te laten groeien. Tijdens het onderhoud gingen we als het ware in gesprek met dit herstellend vermogen. Opvallend was dat, ondanks de verwildering van de afgelopen jaren, de aangeplante ooievaarsbek (*Geranium x cantabrigiense*), brandkruid (*Phlomis russeliana*) en perzikkruid (*Persicaria amplexicaulis*) zich goed wisten te handhaven. Haagwinde werd weggehaald waar het de andere planten teveel overgroeide. De ruigtekruiden werden in wisselende patronen gemaaid zodat de begroeiing zich gevarieerd kan ontwikkelen. Al het maai- en snoeiafval werd verzameld en afgevoerd.

Terugkijkend op het eerste jaar

In de herfst evalueerden we het eerste groeiseizoen. Over de vorm en de ruimtelijkheid hiervan was men erg tevreden, er is een mooie afwisseling ontstaan tussen de open en gesloten delen met fijne doorkijkjes. Een bewoner beschreef de ontwikkeling als: "Tuinieren is nu meer beeldhouwen". De gemaaidе strook langs het voetpad vormt een markant contrast met het meer natuurlijke groen. Het viel op dat

Kokkenhoflaan, net voor aanvang van het project, januari 2019

distel en brandnetel al afnemen en dat soorten als hondsdrif, berm-ooievaarsbek, robertskruid, geel nagelkruid, smeerwortel, smalle weegbree, look-zonder-look en koekoeksbloem flink toenemen.

Ruimte voor intuïtie

De manier waarop we naar onze omgeving kijken is maar voor een deel rationeel. Ook onze intuïtie speelt mee en krijgt bij deze vorm van beheer een gelijkwaardige positie naast de meer beredeneerde en op ervaring gestoelde beweegredenen. Daarbij komen vaak verschillende meningen naar voren. Om zo'n discussie niet vast te laten lopen kiest men vaak voor het

“We hebben een geweldig tuinjaar gehad! Het nieuwe concept van het ZaailingenPocketPark is precies wat bij de plek en onze wensen past. Als tuinteam wilden wij graag een natuurlijke border en niet een net aangeharkte bloementuin. Dat hebben we nu.”

“Uitgaan van wat er is, is een mooi uitgangspunt.”

compromis, de gemiddelde vorm. Echter een omgeving is niet gebaat bij gemiddelden, dat worden snel afgezwakte en afgevlakte vormen. Het is de kunst om verschillende visies tot hun recht te laten komen. Zo is op een van de werkdagen besloten om, op verzoek van één van de bewoners, alle zaailingen van de esdoorn rond de twee aanwezige tulpenbomen weg te halen zodat hun prominent aanwezige stammen zichtbaar blijven. In het aangrenzende deel mochten de

zaailingen juist blijven staan om uit te groeien tot een meer bosachtige boomgroep. Op deze wijze ontstaat een sterk afwisselend beeld, dankzij de toegenomen variatie neemt ook de biodiversiteit toe.

Ervaringen van de bewoners

Het hele jaar is er gewerkt met een vaste kerngroep bewoners maar incidenteel namen ook andere bewoners deel aan de werkzaamheden. Deze vorm van onderhoud sprak hen erg aan. Het was leerzaam, juist omdat er steeds weer iets nieuws te ontdekken viel. Ook de frequentie van het onderhoud was een behapbare tijdsinvestering. Wel gaf men aan dat professionele en enthousiaste begeleiding, al kan dat op termijn minder intensief, essentieel is om deze werkwijze te laten slagen.

*Hans van Lunteren is beeldend kunstenaar en omgevingsontwerper en aangesloten bij Wilde Weelde.
www.hansvanlunteren.nl
De citaten zijn afkomstig van bewoners.*

